

Jimmy Dijk

**‘De hoogste tijd
om samen de beuk
erin te gooien’**

TRIBUNE

Boek Renske Leijten
Leuker kunnen we
het niet maken

Lies van Aelst
Jongste senator schudt
Eerste Kamer op

Tribune is een uitgave van de Socialistische Partij (SP) en verschijnt 11 maal per jaar

Redactie
Xander Topma (h), Bart Linssen,
Tijmen Lucie, Peter Sas

Vormgeving
Maurits Gemmink, Nenad Mečava

Aan dit nummer werkten mee
Ruud Kuin, Ronald van Raak,
Karen Veldkamp Peter Verschuren,
Joshua Versijde

Foto omslag
Joshua Versijde

Ga voor contact met de SP en de Tribune naar www.sp.nl/contact
Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-Geen-AfgeleideWerken 3.0 Nederland licentie van toepassing. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl>

Politicoologe Naomi Woltring

‘De belofte was constant dat meer marktwerking tot economische voorspoed zou leiden’

Leuker kunnen we het niet maken

Renske Leijten vertelt het levensverhaal van Eva González Pérez

Jimmy Dijk over hoofdpijnenakkoord

‘Dit kabinet wordt
de grote ongelijkmaker’

100 dagen senator

Interview

Lies van Aelst

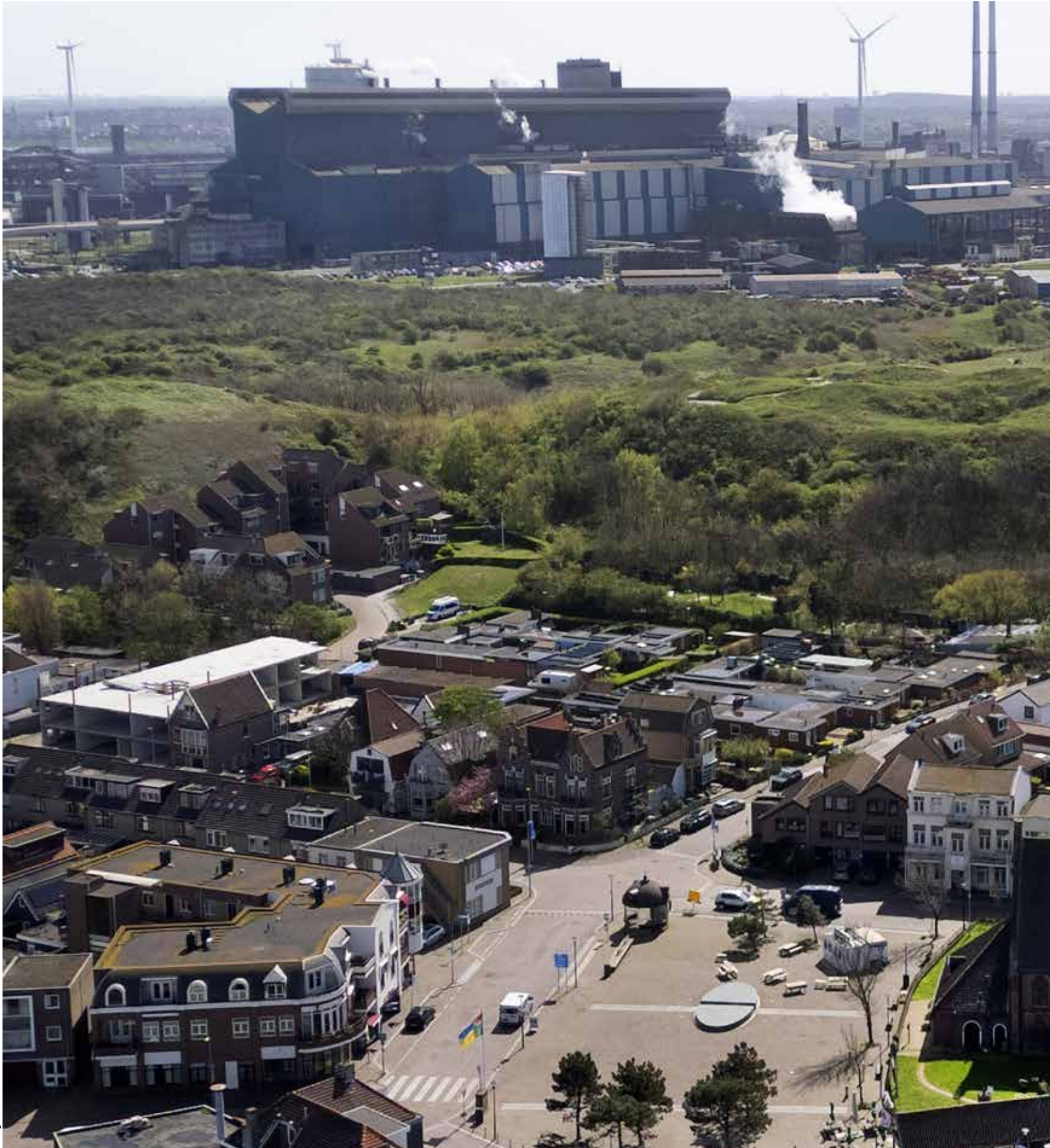

Het belang van de miljonairsbelasting

Een sterke beweging kan de krachtige
lobby van vermogenden breken

- 4** nieuwsfoto van de maand
- 6** actiefoto van de maand
- 8** nieuws Tweede Kamer
- 9** column
Jimmy Dijk
- 10** kort nieuws
- 30** Linksvoor
Just Hovens Greve
- 31** SP van toen tot nu
1991 Niet voor maar met de mensen
- 32** Kakhiel

nieuwsfoto van de maand

Olaf Kraak / ANP

TOEKOMST VOOR TATA

Op 29 mei vond er in de Tweede Kamer een debat plaats over de toekomst van Tata Steel. Voor de SP staat vast dat er toekomst is voor de staalindustrie in Nederland, maar alleen als deze onder de democratische controle van werknemers en omwonenden komt te vallen. Zo kunnen er echte stappen worden gezet met verduurzaming, kan er een einde worden gemaakt aan de schadelijke uitstoot en blijft tegelijkertijd de werkgelegenheid behouden.

De Kamer besprak of en onder welke voorwaarden ze een subsidie beschikbaar wil stellen om Tata Steel te vergroenen. De SP wil dat voor iedere euro steun, zeggenschap terugkomt. De nieuwe hoogovens moeten het toonbeeld zijn van nieuwe industriepolitiek in Nederland, gebaseerd op schoon werk, een schone omgeving en productiebehoud van strategische sectoren.

9 MEI 2024
UTRECHT

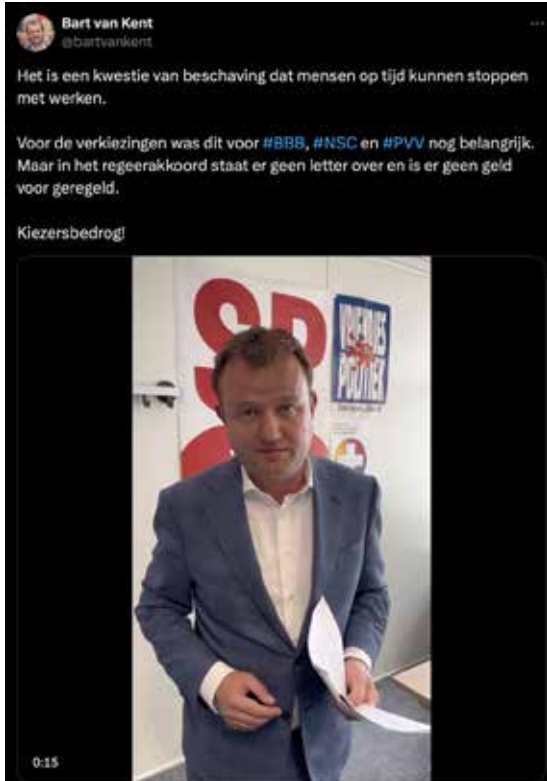

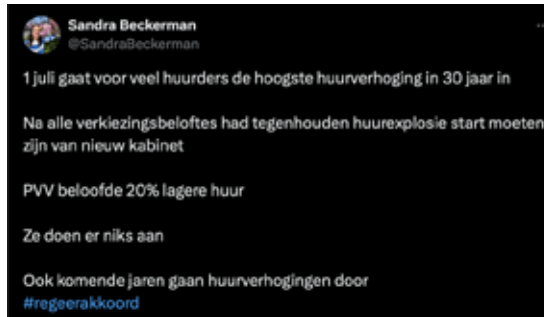
STUDENTEN- PROTESTEN TEGEN BUITENSPORIG GEWELD IN GAZA

In navolging van Amerikaanse studenten, bezetten ook Nederlandse studenten campussen van universiteiten vanwege het brute Israëlische geweld in Gaza. De protesten begonnen op maandag 6 mei aan de Universiteit van Amsterdam. Studenten bezetten daar met tentjes een grasveld voor de Roeterseilandcampus. Dit vreedzame protest werd nog dezelfde dag met harde hand door de politie beëindigd. Als reactie daarop sloegen de studentenprotesten over naar andere universiteiten in Nederland. Jammer genoeg werden enkele protesten verstoord door ongeregeldeheden.

SP-leider Jimmy Dijk was aanwezig bij de acties in Groningen en Wageningen: 'Geweld en vernielingen bij demonstraties zijn natuurlijk onacceptabel en werken averechts. Maar het is ook onacceptabel dat 35.000 Palestijnse mensen zijn vermoord, waaronder 14.000 kinderen. Al die mensen die vreedzaam protesteren roep ik op om dat te blijven doen, want het is onacceptabel wat er gebeurt in Gaza.'

Instagram

Een mevrouw van bijna 90 is beginnend dementerend. Ze vergeet steeds meer en heeft vanmiddag een gesprek om te verhuizen naar een zorginstelling. Ze wordt met veel geduld en liefde gewassen en aangekleed. Na een kopje koffie wordt het drinken klaargezet voor later op de dag.

En zo waren er nog veel andere betekenisvolle momenten vandaag alleen al. De zorg betekent zoveel voor mensen. Het is onmisbaar. Hoe kunnen mensen anders op een menswaardige manier thuis blijven wonen?

Laten we zorgverleners daarom waarderen, zeggenschap geven en het vertrouwen geven dat ze hun werk goed doen. Dat betekent meer dan applaus, zoals vandaag weer terecht werd opgemerkt door een van de collega's.

Dat betekent ook dat we de zorg niet opzadelen met bezuinigingen, met marktwerking en allemaal verschillende zorgorganisaties die in dezelfde straat dezelfde zorg verliezen.

Dank voor deze mooie dag! ❤️

#wijkverpleging #zorg #Maastricht

EUROPALEZING JIMMY: 'MENSEN VOOROP EN NIET HET KAPITAAL'

Op 25 mei hield SP-leider Jimmy Dijk zijn Europalezing, dit in aanloop naar de Europese verkiezingen. In Theater Klasse in Tilburg, deed Dijk een strijdbare oproep: 'Links heeft te lang stilgezeten en rechts gaat er nu met de winst vandoor. Dit gebeurt nu al in Nederland, maar ook elders in Europa.'

Dit is niet het moment om bij de pakken neer te zitten, dit is niet het moment om met een moralistische toon te klagen dat het allemaal zo slecht is. Daarmee zet je mensen weg en neem je hun zorgen niet serieus. De weg vooruit is kritiek formuleren op plannen die sociale vooruitgang in de weg staan. En daarnaast sterke en scherpe alternatieven presenteren. In Nederland en Europa.'

Lees de hele Europalezing hier terug: sp.nl/europalezing

Joshua Versijde

Aan de bak!

Als er afgelopen week iets duidelijk is geworden, dan is het wel dat er de komende jaren werk aan de winkel is voor socialisten! Want terwijl de partijen van de nieuwe coalitie voor de verkiezingen nog hun mond vol hadden over bestaanszekerheid, is daar in hun 'hoofdlijnenakkoord' niks meer van over. Het eigen risico in de zorg wordt niet afgeschaft, maar pas in 2027 gehalveerd en de premie wordt verhoogd. Er wordt niks gedaan aan de hoge huren, die blijven onverminderd hoog. Het minimumloon wordt niet verhoogd; de geplande verhoging wordt zelfs teruggedraaid!

Kortom, iedereen die zijn inkomen verkrijgt uit werk of een uitkering – wat wij de werkende klasse noemen – heeft helemaal niks aan deze coalitie. Maar grote bedrijven en die andere klasse, zij die hun inkomen verkrijgen uit vermogen, die likken hun vingers af bij deze plannen. Wilders deelt aan de ene kant cadeautjes uit door belastingen op inkomen uit

spaargeld, beleggingen, aandelen en dividend te verlagen. En aan de andere kant kijkt hij toe hoe de armoede onder kinderen toeneemt, er fors wordt bezuinigd op de zorg, het onderwijs en de sociale zekerheid en er voor mensen met zware beroepen geen mogelijkheid is om eerder te stoppen met werken.

Niks bestaanszekerheid voor de werkende klasse. Gewoon weer een kabinet voor rijk rechts. Dat vraagt om stevige oppositie. In de Tweede Kamer, maar zeker ook daarbuiten. Dus SP'ers, aan de bak! Door comités op te richten voor een Nationaal Zorgfonds zonder eigen risico. Door huurders te organiseren voor lagere huren. Door samen met werkenden en vakbonden te knokken voor een hoger minimumloon. Wij zijn meer nodig dan ooit. Ik reken op jullie!

Jimmy Dijk
fractievoorzitter SP

Drie decennia raadswerk

De Nijmeegse SP'er Hans van Hooft stopt in juni met zijn gemeenteraadswerk. Na maar liefst dertig jaar de SP te hebben vertegenwoordigd in de raad, is het tijd om ruimte te geven aan nieuw talent, vindt Van Hooft. 'Ik kijk met trots terug en ik ben de partij en de kiezers dankbaar dat ik dit zo lang heb mogen doen. Nu ga ik het rustiger aan doen en mogen anderen het overnemen.'

Van Hooft, ict-ondernemer en zoon van oud-partijvoorzitter Hans van Hooft sr., werd in 1994 gemeenteraadslid namens de SP. In 2002, toen de SP voor het eerst toetrad tot het gemeentebestuur, werd hij fractievoorzitter, wat hij tot zijn vertrek bleef. In 2014 werd de SP onder zijn leiding voor het eerst de grootste partij van Nijmegen. In 2021 reikte de Gelderder Van Hooft nog de 'Pieter Omtzigt-prijs' uit, vanwege zijn eigenzinnige en kritische rol in de coalitie van SP, GroenLinks en D66.

'De afgelopen twintig jaar heeft de SP binnen en buiten de coalitie een hoop moois bereikt voor Nijmegen', somt Van Hooft op. 'De gratis bus voor 65+, de Kunstbus, een recordaantal nieuwe woningen in 2014-2018 en het afschaffen van de afvalstoffenheffing voor huurders, om er een paar te noemen. Wij hebben als SP altijd klaargestaan voor Nijmegenaren die gedupeerd werden door verkeerde politieke keuzes – de loondump bij thuiszorgorganisatie Vërian, verdwenen buslijnen, schimmelwoningen en dubieuze warmtenetten. Ik blik trots terug op de afgelopen dertig jaar en wens de rest van de fractie veel succes de rest van deze periode. Nieuwe talenten staan klaar en krijgen nu de ruimte.'

De vrijgekomen zetel in de gemeenteraad wordt ingenomen door oud-raadslid Yurre Wieken. Wieken zal na het vertrek van Van Hooft ook het fractievoorzitterschap overnemen.

Flyeren een hondenbaan?

Hole in one: wonen op de golfbaan

SP'ers in Arnhem hebben op 17 mei actie gevoerd bij de Rosendaelsche Golfclub. Volgens de SP is de golfbaan namelijk de ideale locatie om woningen te bouwen. De voorzitter van de golfvereniging noemt het voorstel 'absurd', dus dan zal het wel een goed idee zijn.

'We zijn niet op de greens geweest hoor', zegt SP-fractievoorzitter Gerrie Elfrink. 'Dan moet je eerst lid worden en daar een astronomisch bedrag voor neertellen, dat is voor ons niet weggelegd.'

Daarom hingen Elfrink en een handjevol medestanders bij de ingang van de golfbaan een spandoek op met de tekst: 'Waarom woont hier niemand?' Daarmee vragen ze aandacht voor de Arnhemse woningnood.

Er mag heus wel een balletje worden geslagen, vindt Elfrink, maar moet dat op drie plekken in de omgeving van Arnhem kunnen? 'Er is een overschot aan golfbanen en een tekort aan woningen', zegt hij: 'Ze gebruiken relatief veel ruimte voor relatief weinig mensen. Daarom kan er op eentje prima een woonwijk komen.' Na deze actie van de Arnhemse SP vraagt de redactie van de Tribune zich nu wel af: komen er dan ook tiny houses op de midgetgolfbaan?

Burgemeester Zaltbommel gooit eigen ruiten in

Woon je in een 16de-eeuws rijksmonument, dan kun je natuurlijk niet zomaar de klassieke kozijnen laten vervangen door eigentijdse modelletjes. De burgemeester van Zaltbommel deed dat wel, zonder de benodigde vergunning. Druk vanuit de gemeenteraad en scherpe vragen vanuit de SP hebben ervoor gezorgd dat er nu een einde komt aan zijn burgemeesterschap.

Burgemeester Pieter van Maaren liet in 2022 de kozijnen en ramen van zijn woning vervangen. In de vergunning die Van Maaren had gekregen voor een verbouwing, stond dat hij alleen binnenshuis ramen achter de bestaande kozijnen mocht plaatsen.

De misstap kwam in september vorig jaar bij een controle aan het licht. Nadat het afgelopen februari openbaar werd, ontkende de burgemeester dat hij 'willens en wetens' de vergunningsregels had overtreden. De SP vond dat moeilijk te geloven en eiste transparantie. Via de media kwamen vervolgens berichten naar buiten die bevestigden dat de burgemeester wel degelijk was gewaarschuwd dat wat hij wilde, niet mocht.

Hierdoor was het voor de SP wel duidelijk dat dit niet zo verder kon gaan. De partij vroeg samen met andere fracties een debat aan. Maar voordat het zover kwam, kondigde Van Maaren zelf al zijn vertrek aan. Bestuurders staan niet boven de wet en het is goed dat er consequenties volgen na zo'n monumentale fout.

Rode kaart voor uitbreiding stadion Almere

De SP in Almere heeft vragen gesteld over de geplande uitbreiding van het Yanmar Stadium van Almere City FC. Hierbij worden volgens de partij allemaal stappen overgeslagen, waardoor inwoners buitenspel komen te staan. Ook maakt SP-raadslid David de Vreede zich zorgen over de veiligheid bij de snelle verbouwing.

De Vreede: 'De lokale MKB-ondernemers moeten zich houden aan strenge regels en uitgebreide procedures. Het is onrechtvaardig dat voor dit grote project een uitzondering wordt gemaakt. Hierdoor lijkt er niet echt sprake te zijn van een gelijk speelveld. Het gaat erom dat je een beleid hanteert van gelijke monniken, gelijke kappen.'

De SP is bang dat het plan, met name de constructieplannen voor het stadion, nu niet goed gecontroleerd worden. Hierdoor wordt de kans groter dat er fouten worden gemaakt. 'We hebben eerder bij AZ in Alkmaar gezien dat een deel van het stadion instortte', aldus De Vreede.

Jarenlange speeltuinstrijd gewonnen

Na jarenlang actievoeren door de Zutphense SP en omwonenden, is nu het spiksplinternieuwe natuurspeeltuintje op het De Genestetplein geopend. Paula Kluin, SP'er die sinds het begin betrokken is bij de actie: 'Het heeft even mogen duren, maar ik ben zo trots op iedereen die heeft meegeholpen.'

Het is 2018 als ouders alarm slaan over de staat van het speeltuintje bij hen voor de deur. Het speeltuintje is aan het roesten en het speelmateriaal is onveilig. Samen met de SP maken ze in september 2018 een actieplan om het afgeschreven speeltuintje te vervangen. Zelfs het stadsbestuur schrikt van de staat van de speeltuin. December 2018 komt het verlossende woord van het college: er moet en zal een nieuwe speeltuin komen.

Maar na deze toezegging van de wethouder om het parkje te vervangen, moet de gemeente miljoenen bezuinigen. Het De Genestetplein krijgt te horen dat er geen geld meer is om deze hoognodige vernieuwing te betalen. Een grote domper voor de buurt. In 2022 lukt het de actiegroep om via een prijsvraag van de provincie Gelderland alsnog geld te krijgen voor het plan.

En nu, mei 2024, komt er een einde aan jarenlang actievoeren voor een goed onderhouden speeltuin, niet dankzij maar ondanks de gemeente. Kluin: 'Zo zie je dat als je samen opstaat, je ook echt verandering kunt afdwingen. Ook al duurt het zes jaar.'

A man with a beard, wearing a dark suit and a light blue shirt, is being interviewed. He is looking slightly to the right of the camera. In the foreground, a hand holds a microphone with a red and orange foam cover that has the number '1V' on it. In the background, a large professional video camera on a tripod is visible, along with other people in dark clothing, some of whom appear to be part of the news crew. The setting is indoors with warm lighting.

‘Regeerakkoord schreeuwt om verzet’

‘De hoogste tijd om samen de beuk erin te gooien’. Zo kijkt fractievoorzitter Jimmy Dijk vooruit na de presentatie van het hoofdlijnenakkoord van PVV, VVD, NSC en BBB. ‘Dit kabinet wordt de grote ongelijkmaker. Dat schreeuwt om verzet.’

Een uiterst rommelige formatie heeft volgens Dijk een akkoord opgeleverd dat hardvochtig is op asiel en slecht op sociaal. ‘Wilders en zijn makers geven royale cadeaus aan de mensen met de hoogste inkomens en de grootste vermogens. En dat terwijl de feiten aantonen dat de topinkomens nu al een kleiner deel van hun inkomen aan belasting betalen dan de lage inkomens.

Het akkoord laat zien dat de partijen die de regering gaan vormen ongelofelijk veel loze beloften hebben gedaan om aan de macht te komen. Neem het eigen risico in de zorg. Wilders heeft heel hard campagne gevoerd voor het afschaffen daarvan. En nu komt er alleen een halvering die pas in 2027 ingaat. En die ook nog betaald wordt door premieverhoging en niet door het intrekken van de cadeautjes voor de rijken. Voor chronisch zieken en gehandicapten pakt het zelfs negatief uit. Hun compensatie voor hoge zorgkosten verdwijnt.’

Waar zit voor jou de grootste pijn?

‘Bestaanszekerheid was hét thema bij de verkiezingen. Zeker bij een partij als Nieuw Sociaal Contract. En wat zien we? De armoede neemt door de maatregelen niet af en onder kinderen zelfs toe. Nu groeien al 160.000 kinderen in armoede op en daar komen er door de plannen van de regeringspartijen nog 17.000 bij. Daar zit voor mij het grootste schandaal: veel extra geld voor de mensen die het al heel goed hebben en geen perspectief voor de mensen die dat juist heel hard nodig hebben.’

Heb je ook iets positief kunnen ontdekken in het akkoord?

'O jawel. Het is heel terecht dat de korting van 500 miljoen op de jeugdzorg geschrapt wordt die Rutte had bedacht. En prima dat de belasting op energie voor huishoudens omlaag gaat. Maar dat is heel klein bier vergeleken met alle ellende die er in staat.'

En wat nu?

'Keiharde oppositie voeren in de Kamer en tegenmacht opbouwen daarbuiten. Ik hoor reacties van mensen die het allemaal zo verschrikkelijk vinden wat in er het akkoord staat dat ze er lamgeslagen door zijn. Die reactie moeten we juist niet hebben. Het is erg: dat klopt. Maar dat moet een reden zijn om in beweging te komen. Het is nu meer dan ooit tijd om in opstand te komen, de beuk erin te gooien. En als SP willen we daar graag de aanzet voor geven. We gaan in gesprek met heel veel organisaties om te kijken hoe we de krachten kunnen bundelen tegen dit kabinet in wording dat de ongelijkheid alleen maar vergroot'.

Kort & krachtig

Jimmy over enkele van de afspraken in het akkoord.

- Verkorten duur WW-uitkering: 'Sociale afbraak. Een voorstel waar geen enkele partij het in de campagne over gehad heeft komt nu ineens als besluit uit de hoge hoed.'
- 14 miljard euro voor vier kerncentrales: 'Dat is 14 miljard en vier te veel.'
- Terugdraaien verhoging wettelijk minimumloon: 'Absurd. Al die partijen hebben voor de verhoging gepleit. Nu zijn de verkiezingen geweest en willen ze het niet meer. Terwijl dit de beste manier is om armoede en het bestaan van werkende armen tegen te gaan.'
- Bijna halvering ontwikkelingshulp: 'Asociaal.'
- Intrekken van de Spreidingswet: 'Zal de problemen op asielgebied alleen maar vergroten. Juist de rijkere gemeenten die door de wet verplicht werden om ook asielzoekers op te vangen, iets wat de armere gemeenten vaak al doen, zullen nu afhaken. En het wordt weer op het gras slapen in Ter Apel.'
- Hoge BTW op boeken, kranten, theater: 'En ook op bijvoorbeeld festivals en voetbalwedstrijden. Volkomen onnodig.'
- Afnemen beschermde status van natuurgebieden: 'Een gevaarlijke bedreiging voor de spaarzame natuur die we nog hebben in ons land. Niet doen.'

Natasja Gibbs (BNN-VARA)

'Jimmy Dijk is on fire'

Website JOOP

'Jimmy Dijk ontmaskert rechtsextremist Wilders als de anti-Robin Hood: steelt van de armen en geeft aan de rijken'

Wouter de Winther (Telegraaf)

**‘SP in de lift
met Jimmy Dijk’**

Sheila Sitalsing (Volkskrant)

**‘Katsjing, cadeautje
van meneer Wilders
voor mensen
die heel veel
vermogen hebben’,
zei Jimmy Dijk’**

Ozkan Akyol (AD)

**‘Toen
Jimmy Dijk sprak
raakte scherpe
Geert Wilders
even in de war’**

**‘Het is
belangrijk
dat je
plezier
maakt met
elkaar’**

SP-senator Lies van Aelst

**‘Onderdeel van SP’ er
zijn is dat je meer doet
dan alleen je stukken
lezen’**

Lies van Aelst kwam iets meer dan 100 dagen geleden in de Eerste Kamer, na het vertrek van Tiny Kox. Ze is nu de jongste senator – aan die titel moet ze nog wel wennen – en valt op met haar eigen, verfrissende stijl. ‘Het is ontzettend belangrijk dat mensen ook zien wat je doet.’

De Eerste Kamer is een gezelschap dat voornamelijk bestaat uit oudere leden. Van Aelst, geboren in 1988, valt wat dat betreft wel uit de toon. Maar wie denkt dat haar jonge leeftijd betekent dat ze onervaren is, heeft het mis. Maar liefst 17 jaar lang was ze lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, ze was gemeenteraadslid in haar geboorteplaats Gorinchem en met haar dagelijkse werk als directeur van de Vereniging van Rekenkamers zit ze diep in de haarvaten van het openbaar bestuur. Kortom: een senator om rekening mee te houden.

In eerste instantie was je niet verkozen in de Eerste Kamer. Had je voorzien dat je nu alsnog senator zou worden?

‘Ergens in mijn achterhoofd hield ik er wel rekening mee dat het zou kunnen gebeuren. Tiny’s termijn als voorzitter van de Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa liep af en

dat leek mij geen gek moment voor hem om ook te stoppen als senator. Toen dat ook gebeurde, voelde ik wel aankomen dat ze bij mij terecht zouden komen.’

Ondanks je leeftijd heb je al indrukwekkende politieke functies bekleed. Hoe ben je daar ingerold?

‘Ik werd lid van de SP toen ik 14 was. Het was net na de moord op Pim Fortuyn en de tijd van George W. Bush. Het waren politiek gezien roerige tijden. Toen dacht ik: ik moet zelf maar eens iets gaan doen. Tegelijkertijd was er maar één actieve partij die hier in Gorinchem op straat stond om mee in gesprek te gaan over dat soort kwesties, de SP. Eigenlijk heb ik daardoor ook geen enkele andere partij overwogen.’

En toen werd je meteen actief?

‘Ja, ik denk dat ik nu ook al een jaar of 18 organisatiesecretaris ben van de SP in Gorinchem. We hebben hier een heel leuke afdeling. Dat is

ook belangrijk, dat je plezier maakt met elkaar. We hebben samen ook ontzettend leuke acties gedaan.’

Welke actie sprong eruit voor jou?

‘We hebben acht jaar lang actie gevoerd om weer een lift op het station te krijgen. Eerder was alles gelijkvloers en dan kon je zo met je kinderwagen of rolstoel van het ene naar het andere perron, maar dat hebben ze veranderd. Bij een van de acties hebben we toen een skelet in een rolstoel gezet en die op het perron geplaatst. Zo lieten we zien dat je met een rolstoel echt vast komt te staan en geen kant op kan. Dat deden we samen met honderden mensen die daar ook bij aanwezig waren. Het was geen snel succes, maar uiteindelijk is het ons wel gelukt: de lift is er toch gekomen. Dat hebben we gevierd door taart uit te delen op het station. Ik vind trouwens dat we binnen de partij sowieso vaker successen moeten vieren. En dan het liefst ook met taart, haha.’

Tot aan je lidmaatschap van de Eerste Kamer heb je 17 jaar in de Provinciale Staten van Zuid-Holland gezeten. Had je verwacht dat je dat zo lang zou doen?

'Nee. Toen de partij mij destijds vroeg om me te kandideren, heb ik gevraagd of ze gek geworden waren en heb ik nee gezegd. Ik had geen flauw idee van wat ik daar zou moeten doen. Een clubje oude mensen en super saai, dacht ik. Maar uiteindelijk bleek het een heel mooie plek te zijn om je in te zetten voor de partij en voor je inwoners.

We hebben gave dingen gedaan voor de binnenvaartschippers en voor het openbaar vervoer. Het grootste succes was toch wel de terugkeer van de veerpont tussen Maassluis en Rozenburg. Daar ben ik de volle 17 jaar mee bezig geweest, om dat voor de mensen daar te regelen. Uiteindelijk is de boot een week na mijn vertrek uit de Staten weer in de vaart gegaan.'

Vond je het lastig om afscheid te nemen van de Provinciale Staten, na zo'n lange tijd?

'Ja, dat vond ik wel moeilijk. Er zijn een paar dossiers waar ik me helemaal in had vastgebeten en het is dan onwijs lastig om dat los te laten. Maar blijven was ook geen optie. Ik heb een week of vier overlap gehad tussen mijn lidmaatschap van de Provinciale Staten en dat van de Eerste Kamer. En dan heb je daarnaast ook nog je gewone werk. Dat was echt niet grappig. Je moet dus ook iets afsluiten om met iets nieuws te kunnen beginnen.'

En nu ben je senator, hoe is dat?

'Het is ontzettend gaaf en ik ben er vol in gedoken. Op de dag van mijn benoeming ben ik meteen allemaal commissies gaan doen. Ik moet zeggen dat het bij sommige onderwerpen zeer fijn is dat er goede fractiemedewerkers zijn die je daar alles over kunnen vertellen. In de provincie was ik altijd woordvoerder ruimtelijke zaken, verkeer en milieu. Nu heb ik daarnaast ook veel onderwerpen in het sociale domein, bijvoorbeeld ook pensioenen. Op dat soort onderwerpen moet ik me echt nog wel inwerken, maar ook daarmee ben ik voortvarend aan de slag gegaan.'

Wat is je opgevallen tijdens je eerste 100 dagen?

'Dat er zoveel mensen in de Eerste Kamer zitten die ook nog heel andere belangen dienen. Binnen de SP leren we altijd dat je integer moet handelen vanuit het algemeen belang. Nou, dat is daar weleens ver te zoeken. Laatst was er een landbouwdebat en de woordvoerder van de BBB is naast zijn werk voor de Eerste Kamer ook directeur van de organisatie die de lobby voor de pluimveesector doet. Die heeft dus een direct belang bij hoe dat landbouwbeleid eruit gaat zien. Dat is toch niet te geloven? Daar zijn tijdens de vergadering ook opmerkingen over gemaakt, maar de voorzitter was ook een BBB'er en die liet dat gewoon gebeuren.

Ik had wat dat betreft meer verwacht van de mensen daar. Ik had niet verwacht dat senatoren zo smoezelig doen over hun nevenfuncties. Dat soort zaken wil ik niet normaal gaan vinden. Want als je dat doet, ga je het ook accepteren. Dat wil ik niet, want daar ben je geen politicus voor. Je bent politicus voor het algemeen belang. En niet voor deelbelangen van degenen waar je toevallig aan gelieerd bent.'

Wat heb je meegenomen naar de Eerste Kamer vanuit je ervaring als Statenlid?

'Het contact met afdelingen. In de provincie heb ik ontzettend veel gehad aan de goede contacten met mensen die lokaal bezig zijn voor de SP. In Zuid-Holland zit dat dus wel goed. Ik heb ook heel lief gevraagd of ik in alle appgroepen mag blijven, zodat ik aangehaakt kan blijven. Maar

Lies van Aelst

(Gorinchem 1988) is sinds 13 februari 2024 lid van de Eerste Kamerfractie van de SP. Ze is directeur van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers. Eerder werkte zij bij de Wethoudersvereniging. Van Aelst was Statenlid in Zuid-Holland en raadslid in Gorinchem. Ze heeft geschiedenis gestudeerd aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam.

ROOIE RAKKERS

Nieuwsgierig steken de katten Snoes en Pluis met enige regelmaat hun snuit om de hoek om te onderzoeken wat er tijdens het interview met Van Aelst allemaal gebeurt. Net als hun baasje, verschijnen ook zij regelmatig in filmpjes en foto's als SP-mascottes. Een ludieke manier om te reageren op de actualiteit en de standpunten van de partij te verspreiden.

De Rooie Rakkers zijn te volgen via:

Instagram: [sp.nl/zhinsta](https://www.instagram.com/sp.nl/zhinsta)

TikTok: [sp.nl/zhtik](https://www.tiktok.com/@sp.nl/zhtik)

‘Ik had niet verwacht dat senatoren zo smoezelig doen over hun nevenfuncties’

nu ik senator ben, wil ik dat uitbreiden naar nog meer verschillende afdelingen. Gisteren had ik Simon Zandvliet van de Statenfractie in Drenthe op bezoek, dus nu ga ik daar ook een keer langs.’

Waarom is die voeding vanuit de afdelingen voor jou zo belangrijk?

‘Onderdeel van SP’er zijn is dat je meer doet dan alleen je stukken lezen. Je gevoel bij een dossier is anders als je ook het menselijke verhaal erachter kent. Dan weet je wat de verhoging van het minimumloon écht betekent voor mensen.’

Weten andere senatoren dat dan niet?

‘De FNV bracht onlangs een onderzoek uit over de megawinsten bij bedrijven. En Shell was daarbij buiten beschouwing gelaten, omdat dat een te scheef beeld zou opleveren. De winsten daar zijn gigantisch en de lonen zijn achtergebleven. Dan heb je Martin van Rooijen van 50PLUS die in de Eerste Kamer verkondigt dat Shell het tafelzilver van Nederland is. Ik heb gezegd dat ik dan liever een IKEA-bestekje heb. Vervolgens staat hij boos bij de interruptiemicrofoon, terwijl Shell natuurlijk gewoon een boevenbende is. Dan weet je dus gewoon niet wat er echt gebeurt in de samenleving.’

Wat hoop je aan het eind van deze periode bereikt te hebben?

‘Ik werk nu veel aan zichtbaarheid door regelmatig online filmpjes te posten na debatten. Het is ontzettend belangrijk dat mensen ook zien wat je doet. Verder ligt er nu een hoofdlijnenakkoord van PVV, VVD, NSC en BBB, waarbij het bittere noodzaak is dat wij een flinke strijd gaan voeren om vreselijke wetten tegen te houden. Maar ik hoop toch ook dat het ons de komende jaren gaat lukken om er, zelfs met deze verhoudingen, een aantal sociale wetten doorheen te slepen. Te beginnen met een hoger minimumloon.’

A woman with glasses and a blue suit stands in a large circular archway. The archway is made of yellow and black bricks. In the background, there is a cityscape with a yellow flag on a tall pole and a building with a green roof. The sky is blue with some clouds.

Interview Naomi Woltring

‘De bestuurlijke elite in Nederland wilde gewoon meer marktwerking’

De laatste jaren verschijnt er steeds meer onderzoek naar de invloed van het neoliberalisme op de Nederlandse politieke besluitvorming. Denk bijvoorbeeld aan de studie 'Neoliberalisme, een Nederlandse geschiedenis' van Bram Mellink en Merijn Oudenampsen, waar ook politicologe Naomi Woltring aan meewerkte. Zij schreef een proefschrift over de invloed van neoliberale ideeën op de verbouwing van de verzorgingsstaat in de jaren negentig en begin jaren 2000. De Tribune sprak met haar in haar woonplaats Eindhoven.

Hoe komt het dat de doorbraak van het neoliberalisme in Nederland veel sterker met de 'paarse' kabinetten-Kok (1994-2002) wordt geassocieerd dan met de kabinetten-Lubbers (1982-1994)?

'Onder Lubbers was het denk ik minder herkenbaar, omdat er altijd zo'n christelijk-sociaal sausje overheen gegoten werd. Het beleid was wel degelijk liberaal, maar werd verpakt in termen als de zorgzame of verantwoordelijke samenleving.

Daarnaast hadden de paarse kabinetten (de eerste kabinetten sinds de invoering van het algemeen kiesrecht zonder de christendemocraten) een paar leidende figuren die erg pro-marktwerving waren. Zo verklaarde Hans Wijers, D66-minister van Economische Zaken in Paars 1: alle vormen van marktwerving zijn mij even lief, ook op de arbeidsmarkt. Hij was onder meer voorstander van het afschaffen van het algemeen verbindend verklaren van cao's.

Omdat het marktwervingsbeleid onder Paars zo gepolitiseerd werd, zijn we het denk ik veel meer met de kabinetten-Kok gaan associëren dan met de kabinetten-Lubbers. Terwijl bijvoorbeeld veel van de privatiseringen in de publieke sector al onder Lubbers in gang zijn gezet.'

Je spreekt over marktwerving, maar wat betekent dit eigenlijk?

'Ik denk dat je wel kunt zeggen dat marktwerving de term is waarmee liberaal beleid in Nederland is ingevoerd. Aan de ene kant werd marktwerving gezien als een mechanisme om in een tijd van globalisering internationaal concurrerend te kunnen blijven. Begin jaren negentig heerste bij beleidsmakers het idee dat de sociale zekerheidsregelingen veel te ruimhartig waren en slecht voor de Nederlandse concurrentiepositie. De kosten daarvan moesten omlaag en mensen moesten geprikkeld worden om aan het werk te gaan.

Aan de andere kant werd marktwerving ook gezien als een sturingsmechanisme om grip te krijgen op de overheid, want de overheidsuitgaven zouden onbeheersbaar zijn geworden. De gedachte was dat deze uitgaven door het privatiseren en verzelfstandigen van publieke diensten en voorzieningen, weer onder controle gebracht konden worden.'

Een van de pijlers onder de invoering van marktwerving onder Paars was de zogenaamde MDW- operatie. Kun je daar wat meer over vertellen?

'MDW staat voor marktwerving, deregulering en wetgevingskwaliteit. Onder Lubbers is daar al een begin mee gemaakt. Op de ministeries van Economische Zaken en Justitie werd toen nagedacht over hoe de regels voor ondernemers verminderd konden worden en marktwerving kon wor- >

den bevorderd. Onder Paars is vervolgens een ministeriële werkgroep ingesteld onder aanvoering van premier Kok, die de MDW-operatie in goede banen moest leiden.

Maar de werkelijke macht lag bij een ambtelijke commissie geleid door Ad Geelhoed, secretaris-generaal bij Economische Zaken (later Algemene Zaken) en prominent PvdA'er. Deze ambtelijke commissie heeft 71 werkgroepen ingesteld die op heel veel verschillende beleidsterreinen voorstellen hebben gedaan voor meer marktwerking. Een die ik opvallend vond, was de werkgroep Markt en Overheid onder leiding van Job Cohen, destijds rector van de Universiteit van Maastricht. Deze werkgroep moest gaan uitdenken aan welke regels de overheid moest voldoen als marktpartijen haar taken ook konden uitvoeren. Denk bijvoorbeeld aan de kantine op het stadhuis, die gesubsidieerd werd door de gemeente. Deze zou een oneerlijk concurrentievoordeel hebben ten opzichte van het café op de hoek dat het zonder subsidie moest doen. Die logica leidde tot veel privatiseringen. De nadruk bij de werkgroepen lag erg op zelfregulering. Daar ondervinden we nu nog de nadelige gevolgen van. Denk bijvoorbeeld aan het gebrek aan toezicht op arbeidsomstandigheden of milieuvervuiling.'

In hoeverre gebeurde de invoering van marktwerking op aandringen van Brussel?

'In mijn ogen wilde een deel van de Nederlandse bestuurlijke elite gewoon meer marktwerking en gebruikte zij Brussel om de eigen agenda te legitimeren en door te voeren. Zij had daarvoor ook argumenten in handen, want Nederland kende behoorlijk wat kartels en bedrijven die onderling prijsafspraken maakten, waardoor de consumentenprijzen hoog lagen. En omgekeerd had diezelfde bestuurlijke elite ook weer invloed op het tot stand komen van de Brusselse normen. Het was een tweerichtingsverkeer. Iemand als Ad Geelhoed werkte bijvoorbeeld eerst bij het Europese Hof van Justitie in Luxemburg, ging daarna naar Economische Zaken en keerde later weer terug bij het Europese Hof van Justitie.'

Hoe kan het dat ambtenaren en wetenschappers (en dan vooral economen en juristen) in het marktwerkingsbeleid zo'n bepalende rol speelden?

'Beleidsbepalers hadden vaak meerdere rollen. Op het ene moment stapten ze de deur uit met hun partijspeldje op, het volgende moment met hun ambtelijke geloofsbrieven in de hand, en het moment daarop met hun wetenschappelijke publicaties onder de arm. Ze waren zo invloedrijk, omdat ze wetenschappelijke kennis wisten te verbinden met beleid en inbrachten bij politieke partijen. Dat deden ze ook via

invloedrijke adviesraden als de WRR en het CPB en de beleidsdirecties van de ministeries waar ze zitting in hadden.

Een opvallend voorbeeld was de opleiding voor financieel-economisch beleidsmedewerker, die was ondergebracht bij de Erasmus Universiteit Rotterdam. Die opleiding werd geleid door een hoogleraar die tevens topambtenaar was bij Economische Zaken en prominent lid van het CDA. Gek genoeg was er destijds nauwelijks kennis over hoe de markt en mededinging functioneerden in Nederland. Economische Zaken betaalde daarom mee aan onderzoek naar marktwerking aan de Erasmus Universiteit, en kon zo meteen het eigen marktwerkingsbeleid onderbouwen en legitimeren. Daar zie je dus heel sterk die verwevenheid tussen ambtenarij en wetenschap.'

Hoe werd er met kritiek op het marktwerkingsbeleid omgegaan, bijvoorbeeld van Jan Marijnissen?

'De dominante reactie was: depolitiseren. Marktwerkers, zoals een deel van hen zichzelf ook noemde, zeiden: marktwerking is geen politieke keuze, het is slechts een routekaart voor publieke doelen die ook publiek zijn vastgesteld. Maar ze zeiden ook dat goede marktwerking op zichzelf een publiek doel was. Daarbij was constant de belofte dat meer marktwerking tot economische voorspoed zou leiden. En die belofte hebben ze heel lang volgehouden.'

Hoe verklaar je dat de PvdA in de jaren negentig zo is meegegaan in het vermarkten van publieke diensten en voorzieningen?

'Ik denk deels omdat ze in een coalitie zaten met een liberale meerderheid van VVD en D66. En deels omdat een deel van de PvdA niet meer 'klasiek' economisch links was. Een invloedrijk lid als Geelhoed zei bijvoorbeeld: zie mij in economisch opzicht maar als neoliberaal. Sommige PvdA'ers vonden vrijemarktwerking juist progressief, omdat dat ervoor zorgde dat consumenten niet te veel betaalden en kartels er niet vandoor gingen met de winst die zij behaalden dankzij onderlinge prijsafspraken.

Aan de andere kant waren er ook PvdA-ministers die probeerden om met dempend

'Beleidsbepalers hadden vaak meerdere rollen'

Naomi Woltring

(Leeuwarden, 1984) studeerde politicologie en filosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Daarna werkte zij onder andere voor de Wiardi Beckman Stichting en het Humanistisch Verbond. In 2023 promoveerde zij aan de Universiteit Utrecht op een proefschrift getiteld: 'De marktconforme verzorgingsstaat 1989-2008'. De publiekversie verschijnt dit najaar bij uitgeverij Boom. Tegenwoordig werkt zij als onderzoeker bij het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis in Nijmegen.

beleid de marktkrachten vanuit de overheid op te vangen. Zo heeft Wim Kok de koppeling tussen de sociale uitkeringen en het minimumloon hersteld. En heeft Ad Melkert als minister van Sociale Zaken de Melkert-banen geïntroduceerd, die bedoeld waren als een permanente uitbreiding van de publieke sector in de lagere cao-schalen.

Achteraf gezien is het naïef geweest van de PvdA om te denken dat je met dempend beleid de vermarkting in goede banen kon leiden. Want anders dan bij sociale verzekeringen, kon een andere politieke meerderheid deze verzachtende maatregelen gemakkelijk van tafel vegen. En dat gebeurde dan ook. Zo zijn de Melkert-banen onder Koks' opvolger Balkenende alweer afgeschaft.'

Wat zijn de bredere gevolgen geweest van de marktwerkinsoperatie onder Paars voor de samenleving?

'In mijn proefschrift heb ik alleen onderzocht hoe neoliberaal beleid heeft uitgepakt voor de sociale zekerheid en de volkshuisvesting. In de sociale zekerheid zie je dat er sinds de jaren negentig steeds meer gewerkt is met prikkels. Zowel positieve prikkels om werkgevers te stimuleren om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan te nemen, als negatieve prikkels om mensen boetes op te leggen als ze een fout maakten. Die prikkellogica heeft mede geleid tot het toeslagenschandaal.

In de volkshuisvesting zie je in de jaren negentig een grote omslag van het subsidiëren van sociale woningbouw naar het fiscaal bevorderen van eigenwoningbezit. De hypotheekvoorspraken werden versoepeld zodat meer mensen een huis konden kopen, wat weer goed zou zijn voor de economie. Het leidde tot een enorme toename van particuliere schulden en een groot gebrek aan betaalbare (huur)woningen.'

Wat valt er tot slot vanuit links perspectief te leren van de marktwerkers?

'Dat je een lange mars door de instituties moet afleggen. Daar wordt het beleid immers uitgedacht. Als je mensen hebt die op meerdere borden tegelijk kunnen schaken, netwerken in zich verenigen, en zowel nationaal als internationaal invloed kunnen uitoefenen, is een andere politieke koers mogelijk. In zekere zin is dat hoopgevend, als je vanuit een links perspectief naar de wereld kijkt.'

Renske Leijten

(Leiden, 1979) was bijna zeventien jaar lang Tweede Kamerlid voor de SP. Dankzij haar rol in de openbaarmaking van het toeslagenschandaal kreeg ze tijdens de verkiezingen van 2021 meer dan 140.000 voorkeurstemmen. Ze woont met haar man en hun twee kinderen in Haarlem.

Eva González Pérez

(Cáceres, 1973) groeide op in Eindhoven en studeerde Rechten aan de Universiteit Utrecht. Sinds 2000 is ze sociaal advocaat en gespecialiseerd in sociaal zekerheidsrecht en arbeids- en gezondheidsrecht. Ze heeft sinds 2007 een eigen praktijk en zit in de Staatscommissie rechtsstaat. Ze woont met haar man en hun twee kinderen in Eindhoven.

HET HELDENVERHAAL VAN EVA GONZÁLEZ PÉREZ

Na haar vertrek uit de Tweede Kamer schreef Renske Leijten een boek. Niet over zichzelf en haar tijd in de politiek, ook al drongen diverse uitgevers daar flink op aan, maar over Eva González Pérez, de advocaat die het toeslagenschandaal aan het licht bracht. Leijten: 'Altijd als Eva aan het vertellen slaat, denk je: dit zouden meer mensen moeten weten.'

Het boek is geen feitelijke reconstructie van hoe het toeslagenschandaal heeft kunnen ontstaan. Ook wordt er geen doorwrochte politieke analyse gepresenteerd. Het is een geromantiseerde vertelling van het leven van Eva González Pérez en de gebeurtenissen rond het toeslagenschandaal. Dat maakt *Leuker kunnen we het niet maken* een bijzonder verhaal over medemenselijkheid en onmenselijkheid.

ZIJ AAN ZIJ

Wie anders dan Renske Leijten is de aangewezen persoon om dat verhaal te vertellen. Als volksvertegenwoordiger beet ze zich vast in het schandaal en streed ze jarenlang zij aan zij met gedupeerde ouders. En nog steeds laat het haar niet los. In haar tijd als Kamerlid kwam ze in contact met Eva.

De twee bouwden een sterke band op en spreken elkaar nog altijd veel.

Het was tijdens een wandeling op de Utrechtse Heuvelrug dat Leijten aan González Pérez opperde om een boek over haar te schrijven. 'Dat gaat niet gebeuren', zei Eva. Pas toen Leijten vorig jaar mei liet weten hoe zij het boek dan voor zich zag, kwam er na lange stilte de reactie: 'Als het dan toch moet, doe maar.'

BEDACHTZAAM

Het kenmerkt González Pérez dat ze niet direct ja zei, zo blijkt ook uit het boek. Ze komt over als bedachtzaam, zelfs een beetje gereserveerd. Niet iemand die uit zichzelf in de schijnwerpers gaat staan. Daarom is het ook zo goed dat haar verhaal nu verteld wordt. Ze heeft dat namelijk wel verdiend.

Zonder González Pérez was het toeslagenschandaal nooit aan het licht gekomen. Zij was het die als eerste zag dat de incidenten met de Belastingdienst, die ze tegenkwam door haar werk als advocaat, niet op zichzelf stonden maar een patroon vormden. Het resultaat van een hardvochtig beleid, gevoerd door een organisatie die dacht en handelde in zaaknummers in plaats van mensenlevens.

'GEWOON HUN WERK'

Voor velen is inmiddels wel bekend hoe erg González Pérez werd tegengewerkt in al die jaren

dat ze de strijd aanging om het toeslagenschandaal openbaar te maken en op te lossen. In *Leuker kunnen we het niet maken* vertelt Leijten welke gebeurtenissen González Pérez vormden en waarom het geen toeval is dat juist zij, met haar karakter, de persoon was die de strijd aanging.

In haar werk werd González Pérez door één persoon binnen de Belastingdienst wél geholpen: ambtenaar Joop Hack. De klokkenluider voorzag González Pérez van informatie die haar hielp om haar zaak compleet te maken en een goed beeld te krijgen van wat er nou werkelijk aan de hand was. Dit terwijl andere ambtenaren 'gewoon hun werk deden' en daarmee vele gezinnen de afgrond in duwden.

HELDENVERHAAL

Dit maakt het boek van Renske Leijten een heldenverhaal. Joop Hack en Eva González Pérez lieten zich niet tegenhouden. Zij bleven strijden tegen een organisatie die alleen maar dacht aan haar eigen belang.

Het is dan ook erg bevredigend om te lezen dat González Pérez na al die jaren een koninklijke onderscheiding ontvangt voor haar werk. Het toeslagenschandaal is nog steeds niet opgelost. Daarom zijn er heldenverhalen zoals deze nodig om hoop te blijven houden. Hoop dat het beter kan, dat instituten als de Belastingdienst en ook de overheid uiteindelijk weer kunnen hermense-lijken. >

VOORWOORD UIT 'LEUKER KUNNEN WE HET NIET MAKEN'

'Je zou hier echt een boek over moeten schrijven!' zeiden toenmalig Trouw-journalist Jan Kleinnijenhuis en ik op een zomerse avond in 2021 tegen Eva González Pérez. Tijdens een etentje in Eindhoven, in de tuin van Eva en haar man Ahmet Gökçe, vlogen de verhalen van de afgelopen zeven jaar over tafel. Belastingdienstmedewerker Joop Hack was er ook bij: de man die, zoals hij zelf altijd zegt, gewoon zijn werk deed toen hij Eva de ontbrekende documenten uit dossiers van de Belastingdienst bezorgde.

Het toeslagenschandaal (ik weiger pertinent het een 'affaire' te noemen) laat zich niet makkelijk vangen in één verhaal. Het gaat over mensen en over systemen. Over digitale opsporing en over ambtenaren die besluiten door te procederen tot de hoogste rechter. Er zijn talloze artikelen, beschouwingen en opiniestukken verschenen, debatten gevoerd en documentaires gemaakt over wat er gebeurde in de gezinnen die met stopzetting en terugvordering van kinderopvangtoeslag te maken kregen. Geen verhaal van de getroffen gezinnen is hetzelfde, maar dat het verlies van financiële zekerheid leidde tot onnodig leed in families die tot die tijd hun leven gewoon op de rit hadden, is een constante. Aangrijpende voorbeelden ervan zijn te zien in de documentaires Alleen tegen de staat en Sheila versus de Staat, beide gemaakt door Stijn Bouma. Een inzichtelijke juridische systeemanalyse werd door advocate Ellen Pasman beschreven in het niet te missen boek Kafka in de rechtsstaat. Het perspectief van de Belastingdienst werd al in 2021 beschreven door De Correspondent-journalist Jesse Frederik, in zijn boek Zo hadden we het niet bedoeld – al gaat dit feitelijk niet over het toeslagenschandaal. Er verschenen rapporten van de Tweede Kamer, de Raad voor de rechtspraak en de Raad van State met analyses over wat er misging en hoe dat kon gebeuren.

Is dit boek dan nog wel nodig? Is de beschrijving van de ontsparing van de fraudejacht via wetten en digitale profilering, aangejaagd door maatschappelijke en politieke druk, niet allang bekend, bijvoorbeeld via het rapport van de parlementaire onderzingscommissie Kinderopvangtoeslag in Ongekend onrecht, en het rapport Blind voor mens en recht van de parlementaire enquêtecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening? Is het niet allang bekend dat het toedekken van wat misging maar moeizaam werd doorbroken door de samenwerking van onderzoeksjournalisten, parlementariërs, klokkenluiders en insiders van de Belastingdienst en ministeries? Is er niet al heel duidelijk omschreven dat ouders onterecht het stempel 'fraudeur' kregen – soms door een foutje,

vaker door hun afkomst – en dat ze steevast te hard werden aangepakt? Ja, dat is bekend. Toch kan niet genoeg benadrukt worden hoe ingrijpend, hoe omvangrijk dit schandaal was, en wat de slachtoffers hebben doorgemaakt. Want stond je eenmaal te boek als fraudeur in de systemen van de Belastingdienst, dan stopte alle dienstverlening: informatie of hulp was

nergens meer te krijgen. Alle verstrekte toeslagen moesten worden terugbetaald, zónder betalingsregeling op maat, zónder enige coulance met betrekking tot het bestaansminimum. Inboedels en huizen werden verkocht, auto's van de weg gehaald. Onterecht, maar als de Belastingdienst het zegt, zul je wel iets fout hebben gedaan, toch? Mensen die dit trof werden niet geloofd, begonnen aan zichzelf te twijfelen en schaamden zich.

Als de kinderopvang niet betaald kan worden, kunnen kinderen überhaupt niet meer naar de opvang. Kinderen thuis betekent niet kunnen werken. Verlies van werk betekent verlies aan inkomen. Zonder inkomen lopen schulden nog harder op. Zonder inkomen en met schulden verloren ouders hun huis en sommigen ook hun kinderen. Als dominostenen die bleven omvallen. Er bleef niets over van het leven, het werd óverleven. Toen de Belastingdienst in 2006 de ondankbare taak kreeg om de toeslagen voor zorgpremie en kinderopvangtoeslag (later ook voor huurtoeslag) uit te keren, werd een aparte afdeling opgericht. Toeslagen waren de verantwoordelijkheid van de 'rode' dienst, om geld uit te keren. De oude kerntaak van de Belastingdienst om geld te innen viel onder de 'blauwe' afde-

ling. Omdat toeslagen een compensatie zijn voor hoge kosten, worden deze uitgekeerd als een voorschot en wordt pas na afsluiting van een jaar beoordeeld of de toeslag terecht is en de juiste hoogte heeft.

Nabetalingen en terugvorderingen zijn in het toeslagensysteem allebei een loden last: zowel voor de dienst om uit te voeren als voor mensen om terug te betalen. En omdat toeslagen worden uitbetaald voordat vaststaat of iemand er recht op heeft, is het bovendien een fraudegevoelig stelsel. Al vanaf het begin vinden er daarom extra controles plaats bij risicogroepen: mensen bij wie de kans op het niet kunnen terugbetalen of het onterecht ontvangen van toeslagen hoog wordt geacht. Zo zijn mensen zonder adres een risico, of mensen die meerdere kinderen tegelijk aanmelden (tweelingen of meerlingen), mensen die verder van de kinderopvang wonen dan gemiddeld, mensen die hun toeslag gedurende het jaar verhogen of juist verlagen. Mensen met een hoge toeslag in combinatie met een (heel) laag inkomen waren ook een risicogroep.

Nu te koop

Het boek *Leuker kunnen we het niet maken* is te koop in de webshop van de SP voor 25 euro.

Kijk op:
sp.nl/rencesboek
of scan de QR-code

Controle op de juistheid van aanvragen gebeurt altijd op basis van risico's bij een aanvrager. Een aanvrager van de toeslag krijgt dan het verzoek om aan te tonen dat hij aan de voorwaarden voldoet. Voor kinderopvangtoeslag is dat het hebben van werk, dat de kinderen naar een geregistreerd opvangbureau gaan, dat er niet meer opvanguren zijn dan er in het arbeidscontract staan, een rechtmatig verblijf in Nederland én dat de eigen bijdrage wordt voldaan. Mensen waarvan gedacht werd dat ze onrechtmatig toeslagen aanvroegen kwamen vanuit de blauwe afdeling op een soort zwarte lijst, waar ook andere gegevens op stonden. Vanaf 2009 werd het gangbaar beleid dat de hele toeslag verviel als ook maar aan één van de eisen niet werd voldaan; het voorschot werd dan op 'nihil' gesteld en moest dus worden terugbetaald. Dit gebeurde niet in alle situaties, maar alleen wanneer de fouten als opzettelijk werden beschouwd. Vanaf 2010 werden gegevens steeds meer gekoppeld, tot werd besloten om met profielen te gaan werken. Zo konden risico's bij de aanvraag en bij controle sneller ingeschat worden. Er kwam een nieuw risicoselectiemechanisme: een algoritme dat in 2013 in werking werd gesteld, een digitaal systeem dat bepaalde wie meer controle kreeg, wie door mocht en wie de toegang tot toeslagen werd geweigerd. Er kwam ook een fraudesignaleringsvoorziening, een lijst waarop signalen over belastingplichtigen werden bijgehouden. Na de Bulgarenfraude (waarbij Bulgaren georganiseerd naar Nederland werden gehaald om ze in te schrijven voor een bankrekening en toeslagen, waar de organisator flink aan verdiende) in 2013 was de stemming en opdracht: nog meer fraude opsporen en geen enkele clementie met de echte fraudeurs.

Dat in 2019 helder werd dat de controlemechanismen waren doorgeschoten en de behandeling van groepen mensen onrechtmatig was geweest, kwam door een bijzonder samenspel van journalistieke onthullingen en grote druk vanuit de Tweede Kamer, dat het klassieke onderscheid tussen oppositie en coalitie oversteeg. De parlementariërs die veel in beeld waren, Pieter Omtzigt van het CDA, Farid Azarkan van DENK en ikzelf van de SP, ontvingen veel lof voor onze inzet. Ook de journalisten die er dag en nacht mee bezig waren, Jan Kleinnijenhuis voor dagblad Trouw en Pieter Klein voor RTL Nieuws, zijn gelauwerd met prijzen en werden in 2019 zelfs allebei uitgeroepen tot Journalist van het Jaar. Maar zónder Eva González Pérez was dit niet gebeurd. Iedereen die erbij betrokken was weet zeker: zonder haar onvermoeibare werk was Nederland nooit te weten gekomen wat er gebeurde met onschuldige mensen. Zonder haar waren getroffen ouders bovendien niet gered van hun onterechte zware schuldenlast. Zónder deze Eindhovense advocaat, die aanvankelijk dacht 'even' een paar ouders bij te staan van wie van de ene op de andere dag hun noodzakelijke kinderopvangtoeslag was stopgezet, waren noch de Nationale Ombudsman, noch de Autoriteit Persoonsgegevens aan de slag gegaan. Via Eva González Pérez werd duidelijk dat het niet om enkele individuele gevallen ging, dat de Belastingdienst níét 'toch wel' gelijk had, zoals zo vaak werd gedacht. Eva bracht aan het licht dat er iets structureel miszat in de fraudebestrijding bij Toeslagen. Zij wees onvermoeibaar op het onrechtmatig handelen waardoor burgers vogelvrij werden.

Wie is deze vrouw, waarom besloot ze al deze ouders bij te staan, en waar liep ze tegenaan in haar zoektocht naar gerechtigheid? Vanaf 2014 tot op de dag van vandaag staan haar leven én dat van haar gezin bijna geheel in het teken van het toeslagenschandaal. Het gastouderbureau van haar man werd in 2014 aangemerkt als organisator van fraude en alle klanten kregen te maken met stopzetting van hun kinderopvangtoeslag. Waar Eva aanvankelijk hielp bij het opstellen van bezwaarschriften, werd het uiteindelijk een strijd om informatie en uitleg waarom mensen als fraudeur waren bestempeld. Toen bleek dat het bedrijf van haar man als spil functioneerde, raakte de strijd voor het recht van de ouders verweven met de rehabilitatie van gastouderbureau Dadim.

Dadim bracht gastouders en vraagouders samen. Het werkt zo: gastouders vangen in hun huis kinderen op, terwijl de vraagouders werken. Er werd om uiteenlopende redenen voor deze vorm van opvang gekozen. Gastouders zijn bijvoorbeeld flexibeler dan opvangcentra. Als je dienst om half zeven in de ochtend begint, is de reguliere opvang nog niet open. Dat geldt ook voor avonden en weekends. Voor (alleenstaande) ouders met wisselende diensten was gastouderopvang vaak de enige manier om werk en kinderen te combineren. Er werd ook voor gastouderopvang gekozen omdat het beter maatwerk kan leveren aan kinderen die meer zorg of aandacht nodig hebben. De wens om kinderen te laten opvangen door mensen van dezelfde groep, kleur en/of geloof speelde ook een grote rol. Opvang 'in eigen kring' werd door vele groepen van de samenleving als fijner en veiliger beschouwd en werd door een politieke meerderheid niet alleen omarmd, maar zelfs gepromoot. Er waren ook politieke partijen die juist via reguliere opvang integratie en taalvaardigheid wilden bevorderen, maar zij vormden een minderheid en verloren dat pleit bij de behandeling van de Wet kinderopvang in 2005. Nadat de wet was ingevoerd was de gastouderopvang dé bron van een enorme kostenexplosie van de kinderopvangtoeslag. Ook gaf het meer (of: vooral) vrouwen de mogelijkheid om als gastouder te gaan werken en economisch zelfstandig te worden. In 2010 werden de eisen voor gastouderopvang aanmerkelijk strenger. Er kwamen opleidingseisen, veiligheidseisen en eisen ten behoeve van de ontwikkeling van kinderen, zoals de verplichting om gedurende de opvanguren Nederlands te spreken.

Waar velen het opgaven in een conflict met de Belastingdienst/Toeslagen, deed Eva dat niet. Ze won rechtszaken, maar helaas hielpen die haar cliënten geen steek verder. Sterker nog: soms zorgden ze ervoor dat mensen verder in het moeras van regels verdwaalden. Een stevig rapport van de Nationale Ombudsman verdween in de la der vergeten rapporten. Op Kamervragen van Pieter Omtzigt kwam geen antwoord. Eva bleef aandringen, onderzoeken, vragen stellen en kreeg stapje voor stapje steeds meer steun van mensen die óók zagen dat er iets niet klopte. Na vijf jaar strijd ging het parlement in 2019 eindelijk op zijn strepen staan. En zo kwam er vanaf dat jaar van alles in beweging.

Twee jaar later, in januari 2021, stapte het kabinet-Rutte III op vanwege het toeslagenschandaal. In het Spaanse dorp San Martín de Trevejo was hún dorpsgenoot Eva het gesprek van de dag. Zij had de Nederlandse regering laten vallen! Het was landelijk nieuws in Spanje: hoe een Spaanse advocaat door haar vasthoudendheid had aangetoond dat de Nederlandse belastingdienst tot immorele fraudejacht was vervallen.

Samen sta je sterk. Dat gevoel overheerste tijdens de strijd en voor erkenning. Maar iedereen voerde ook zijn eigen strijd. Dit boek gaat over die van Eva. Over haar gezin en haar werk. Over Eindhoven en Spanje, heden en verleden. Over slapeloze nachten en grote offers. Over een bescheiden jurist die vooral niets laat liggen voor morgen wat vandaag ook gedaan kan worden. Over een vrouw die je wilt kennen. Een verhaal dat niet eerder werd verteld.

STERKSTE SCHOULDERS,

Meer dan 300 duizend Nederlandse huishoudens hebben een vermogen groter dan een miljoen euro. De afgelopen jaren is hun vermogen verdrievoudigd, waardoor ze nu bij elkaar meer dan 800 miljard bezitten. Gek genoeg hoeven ze daarover geen belasting te betalen. Tijd voor verandering: met een miljonairsbelasting dragen de sterkste schouders de zwaarste lasten.

Ruim tien jaar geleden lanceerde de bekende Franse econoom Thomas Piketty zijn gezaghebbende boek *Kapitaal in de 21ste eeuw*. Op basis van een ongekeerde hoeveelheid data toonde hij aan dat rijke mensen steeds rijker zijn geworden dan mensen met gewone banen. Of zoals economen zeggen: het rendement op kapitaal was structureel hoger dan de economische groei. Alleen als de overheid ingrijpt, zo stelde de Fransman, kan de groeiende ongelijkheid worden gestopt.

Laat dat nou precies zijn wat de Nederlandse overheid niet deed. Tot 2001 was er een vrij kleine vermogensbelasting, maar die is in dat jaar afgeschaft. Sindsdien hebben rijke mensen in Nederland volledig vrij spel, met desastreuze gevolgen voor de ongelijkheid.

‘Als we niets doen, stijgt de ongelijkheid naar bizarre proporties’

GROEIENDE ONGELJKHEID, ONVERDIENDE RIJKDOM

Neem bijvoorbeeld de laatste cijfers over de groei van de vermogens. In 2022 had de minst vermogende tien procent Nederlanders bij elkaar 35 miljard euro schuld, 1,6 miljard minder dan in 2021. De meest vermogende tien procent had samen 1.344 miljard euro. Hun vermogen was sinds 2021 met maar liefst elf procent gegroeid. Dat is een toename van een astronomische 144 miljard.

Daarmee is het verschil tussen de armste en de rijkste tien procent met 142,4 miljard toegenomen. Tussen arm en rijk zat in 2022 maar liefst een gat van 1.379 miljard. Dat is, sinds de metingen in 2006 begonnen, nog nooit zo groot geweest. Als de komende 22 jaar net zo gaan, hebben de rijken straks ruim 13 biljoen (een 13 met 12 nullen erachter) voordat de minst vermogenden uit de schulden zijn. Als we niets doen, stijgt de ongelijkheid dus naar bizarre proporties. Maar eigenlijk is het al behoorlijk fout gelopen. Nederland is een van de meest ongelijke landen in de wereld, als het om vermogen gaat. Wat dat betreft is het *America first*, maar Nederland schokkend genoeg *second*.

Dat is problematisch, om drie redenen. Ten eerste hebben veel rijken er niks voor hoeven doen om zo rijk te zijn, behalve het geluk te hebben om veel geld te erven. Anderen zijn rijk geworden dankzij innovaties uit de wetenschap en dus door publieke investeringen in onderwijs en onderzoek. Nobelprijswinnaar Herbert Simon schatte dat zo'n 90 procent van alle rijkdom daarop terug te voeren is. Deze private rijkdom is dus gebaseerd op onze gezamenlijke inspanning en daarom is het niet te rechtvaardigen dat de rijkste Nederlanders ruim tien procent minder bijdragen aan de belastingen dan een gemiddelde werkende, zoals een recent CPB-rapport laat zien

(28 tegenover 40 procent). Tegelijkertijd weten we dankzij Piketty dat het vermogen van mensen die moeten werken voor hun geld, veel minder hard groeit.

SCHADELIJK VOOR ECONOMIE EN DEMOCRATIE

Ten tweede is grote vermogensongelijkheid schadelijk voor de economie. Een gezaghebbend onderzoek van topambtenaren stelde dat 'vermogensconcentratie leidt tot ondercon-

ZWAARSTE LASTEN

‘Een sterke beweging kan de krachtige lobby van vermogenden breken’

sumptie, onderinvesteringen en marktmacht van bepaalde bedrijven en daarmee uiteindelijk tot minder economische groei’ (IBO-rapport: *Licht uit, spot aan: de vermogensverdeling*, juli 2022). Anders dan weleens wordt beweerd, worden we dus armer van grote, individuele rijkdom. Dit was eerder ook al aangetoond door Kate Pickett en Richard Wilkinson in hun boek *The Spirit Level*, met de alleszeggende ondertitel: *Waarom grotere gelijkheid samenlevingen sterker maakt*.

Een derde probleem is dat grote vermo-

gensongelijkheid slecht is voor de democratie. Concentratie van geld leidt tot een bovenmatige politieke invloed.

Dat zien we nu ook weer bij de formatie van het nieuwe kabinet. Volgens de vier regeringspartijen zou er ‘geen’ of onvoldoende geld zijn om de armoede te bestrijden, het eigen risico geheel af te schaffen en het minimumloon te verhogen. Maar volgens diezelfde partijen is er wel ruimte om de recente verhoging van het box 2 tarief (belasting op inkomen uit aanmerkelijk belang)

ongedaan te maken en het tarief voor box 3 (belasting op inkomsten uit sparen en beleggen) te verlagen.

Niet voor niets waarschuwt het bovengenoemde IBO-rapport dat ‘vermogensconcentratie bij een kleine groep huishoudens kan leiden tot onevenredige invloed van deze groep op publieke opinie en politieke besluitvorming’.

SP-WETSVORSTEL VOOR MILJONAIRESBELASTING

Tijd dus om de vermogensongelijkheid aan te pakken. Het wetsvoorstel van de SP regelt simpel gezegd dat iedereen over een vermogen groter dan vijf miljoen euro vijf procent belasting gaat betalen. Door het vermogen tot vijf miljoen ongemoeid te laten, worden kleine zelfstandigen, mensen met een afbetaald eigen huis en mensen met een spaarpensioen ontzien. En met een belasting van vijf procent dragen vermogenden jaarlijks ruim tien miljard euro bij aan ons land. Miljonairs krijgen daar een mooier en sociaal land voor terug.

Of vluchten alle miljonairs dan naar een ander land, zoals sommigen beweren? Daar is geen wetenschappelijk bewijs voor, integendeel. In een studie naar dit vermeende fenomeen, gepubliceerd in 2017, concludeert Cristobal Young dat miljonairs helemaal niet zo mobiel zijn. Ze zijn vaak wat ouder en hebben de voorkeur om in de buurt van hun kinderen en sociale netwerk te blijven. Dat goede leven ruilen ze niet zomaar in voor een paar procentpunten minder belasting.

Bovendien is het grootste deel van het vermogen ook niet zo eenvoudig te verplaatsen. Je moet hierbij denken aan een aanmerkelijk belang, een eigen woning, effecten, overig onroerend goed en ondernemingsvermogen. Slechts 12,3 procent zit in vermogen dat relatief makkelijk verplaatst zou kunnen worden. Dat is natuurlijk niet niks en het zou dan ook nuttig zijn om Europese afspraken te maken over een exitbelasting.

Staat niets een miljonairsbelasting dan in de weg? Helaas wel. Niet de dreigende vlucht van miljonairs, maar de krachtige lobby van vermogenden kan een miljonairsbelasting stoppen. Het is dus zaak te bouwen aan een sterke beweging voor een miljonairsbelasting die deze lobby kan breken.

‘Zorgwekkend wat er in Oekraïne gebeurt’

Just Hovens Greve (35)

Just Hovens Greve (35) is burgerraadslid voor de SP in Rotterdam, werkt in de energiesector en heeft een sterke band met Oekraïne.

Wat houdt jou in de gemeenteraad zoal bezig?

‘Ik heb veel energie gestoken in de plannen om delen van tramlijnen te schrappen. De gemeente kijkt naar het rendement van de lijnen, wij naar wat het voor de mensen in een wijk betekent als een lijn verdwijnt. We hebben de boel aardig wakker geschud en samen met andere organisaties ook succes geboekt en een lijn in Rotterdam-West gered. Een ander speerpunt is het isoleren van woningen. Ook als huurder moet je in een prima geïsoleerd huis kunnen wonen. Dat levert een goede bijdrage aan de energietransitie en het tegengaan van energie-armoede.’

Waar komt je betrokkenheid met Oekraïne vandaan?

‘Die is ontstaan toen ik in mijn studententijd een conferentie in Oekraïne bijwoonde. Ik studeerde journalistiek en kwam in een enorm interessant land: met de politieke onrust, de Oranjerevolutie, mooie steden, aardige mensen. Ik ben er vaak geweest, heb er veel vrienden gemaakt en een tijdje gewoond. Ook heb ik een jaar lang iemand uit Oekraïne opgevangen. Het is spannend en uiterst zorgwekkend wat daar nu gebeurt, het blijft me bezighouden.’

En hoe kwam de SP op je pad?

‘Ik ben opgegroeid in Nijmegen waar de SP groot is. De partij was altijd al op mijn radar en ik ben een jaar of drie geleden lid geworden uit woede over de wooncrisis en over het toeslagenschandaal waarvoor niemand vervolgd wordt en waar de pijn alleen bij de gedupeerden gelegd wordt. De SP heeft een belangrijke rol gespeeld rond de toeslagen en heeft een goed verhaal over volkshuisvesting. ‘Wonen is geen markt’ is een leus die ik van harte onderschrijf.’

Hoe woon je zelf?

‘In een huurwoning in Delfshaven. Ik heb extreem mazzel gehad: de woning werd verloot en van de honderden die meelooten was ik de gelukkige.’

1991

NIET VOOR MAAR MET DE MENSEN

Een nieuwe generatie in een vernieuwende partij. Landelijke bijeenkomst in maart 1991 van de SP-jongeren in Oss.

Het geboortjaar van de moderne SP, zo zou je 1991 kunnen noemen. Tijdens een congres dat jaar werd de SP ideologisch en organisatorisch bij de tijd gebracht en voorbereid op de toekomst. In 1966 had Daan Monjé de eerste steen gelegd, met de oprichting van het MLCN ('Marxistisch-Leninistisch Centrum Nederland'). Een van de voorlopers van de SP, die in 1972 werd opgericht. 25 jaar later stond de partij onder leiding van Jan Marijnissen voor de keuze of men doorging op de oude koers, of een nieuwe weg zou inslaan. Tijdens het congres van 1991 werd door de SP-leden van toen voor dat laatste gekozen:

'Een maatschappij naar socialistisch model moet de voorwaarden scheppen waaronder de mens, met inachtneming van zijn eigen verantwoordelijkheid, met maximale kans op succes zijn geluk kan zoeken. De voorwaarden die het socialisme naar ons inzicht tot stand moeten brengen, gaan uit

van de menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid van mensen en solidariteit tussen de mensen. Dit zijn voor ons essentiële begrippen. Zij geven aan dat wij in alles de mens centraal stellen, hem beschouwen als norm voor alle dingen, en dat wij beseffen dat de mens een sociaal wezen is.'

HET DNA VAN DE PARTIJ

Voor elke SP'er moeten ze herkenbaar zijn: onze waarden. Van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. In 1991 werden ze door de leden voor het eerst vastgesteld en in 1999 kregen ze een centrale plek in het beginselprogramma *Heel de mens*. Daarna werden ze onderdeel van het DNA van de partij: ook bij de herziening van *Heel de mens* in juni 2023 vonden de leden dat we aan deze waarden niet mochten tornen. Op het congres van 1991 werd ook definitief afscheid genomen van beladen termen als 'marxistisch' en 'leninistisch', die de SP helemaal niet pasten en steeds meer in de weg gingen zitten.

Onder Daan Monjé was de SP

heel succesvol geworden, als een federatie van lokale activisten die mensen wisten te organiseren en veranderingen konden afdwingen. Landelijk kreeg de partij echter geen voet aan de grond: van 1977 tot 1989 was zonder succes geprobeerd een zetel in de Tweede Kamer te krijgen. De SP probeerde het voortouw te nemen in landelijke discussies, zoals over emancipatie (*Arbeidersvrouw en feminisme*, 1980) en migratie (*Gastarbeid en kapitaal*, 1983). Dit leidde niet tot steun, maar juist tot onbegrip ten aanzien van de partij. In 1991 werd geanalyseerd hoe de SP dat in de toekomst beter kon doen.

VAN KADERPARTIJ NAAR LEDENPARTIJ

Ook organisatorisch ging de partij op de schop: de SP werd van een 'kaderpartij' een 'ledenpartij'. Tot 1991 werd van SP-leden verwacht dat zij zich dag en nacht inzetten voor de partij en als een soort voorhoede zouden optreden voor de bevolking. Nu gingen de luiken verder open en werd de SP er voor iedereen die actief wilde

worden, op welke manier dan ook. Een socialisme niet voor maar met de mensen. Dat leidde niet alleen tot nieuwe energie en nieuwe activiteiten, maar ook tot snelle groei van het ledental: tussen 1991 en 1998 zou het aantal leden van de SP toenemen van 13.000 naar 25.000.

Voor sommige SP'ers was het een enge gedachte om afscheid te nemen van een vertrouwd verleden. Voor anderen bood de nieuwe weg volop nieuwe kansen. De buitenwereld leek de veranderingen ook te waarderen: bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten in 1991 behaalde de SP 0,9 procent van de stemmen: bij landelijke verkiezingen zou dat eindelijk voldoende zijn voor een Tweede Kamerzetel. In december kondigde zich een nieuw strijdtoneel aan, toen het Verdrag van Maastricht werd gesloten. Reden voor de SP om zich in 1992 volop te mengen in het debat over de toekomst van Europa.

Lees de Tribune digitaal

Wist je dat je de Tribune ook digitaal kan ontvangen? Dat is niet alleen makkelijk en snel maar ook bespaar je op deze manier papier. Dus wil jij voortaan het blad digitaal toegestuurd krijgen in plaats van in je brievenbus? Stuur dan een mail naar administratie@sp.nl of bel naar 088-2435540.

Lieke van Rossum
'De voedingsbodem voor een grote SP is er'

Wanda de Vries
Minister worden hang gemaakt om meer wapens te kunnen kopen

Balkenendal gestopt
Senen en rood voor megalomaan Gelders provincieproject

TRIBUNE

Werkblad van de SP - Jaargang 98 - 100 - 102 2004 - 101 - 103

Gerrie Eefink over Europa
'Geen eenheids-worst maar verscheidenheid'

Lisa Williams
Je kunt de vraag stellen of de Europese Unie wel echt een democratie is

Ingelil Mahayni
Boven een bepaalde grens wordt rijkdom problematiek

TRIBUNE

Werkblad van de SP - Jaargang 98 - 100 - 102 2004 - 101 - 103

Jimmy Dijk
'De hoogste tijd om samen de beuk erin te gooien'

Lies van Aalst
XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX

Nazmi Wolrang
XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXX

TRIBUNE

Werkblad van de SP - Jaargang 98 - 100 - 102 2004 - 101 - 103